

פנינים משולחן רבינו

הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל

- פרשת לך לך תשע"ט -

מילה שלא בזמנה

וְכֵן שְׁמוֹנֵת יָמִים יְמוֹל לְכֶם כָּל זָכָר לְדֹרְתֵיכֶם וְגו' (וי"ז י"ב)
איתא בקרא דנצטוו על מצוות מילה. ודן בתשובות דבר אברהם (ח"א סי' ל"ג) דבמילה בזמנה, כל יום השמיני זמנה, והחיוב להקדים אינו אלא מחמת זריזין, אמנם במילה שלא בזמנה עובר בכל רגע ורגע שאינו מל.

והלכך אם יש שני תינוקות, אחד מילה בזמנה ואחד מילה שלא בזמנה, יש להקדים המילה שלא בזמנה, מפאת דעובר כל רגע, משא"כ במילה בזמנה דאינו מקדים רק מחמת זריזין.

[ופליג על יד אליהו (סי' מ"א) וברית אברהם (או"ח סי' י"ד) דסברי דיש להקדים מילה בזמנה. אלא סבירא ליה כחוסד לאברהם (יו"ד סי' ס') שיש להקדים שלא בזמנה. ועיין בדבר אברהם ריש חלק ב' שהאריך עוד בזה, וכתב דכיון דשאר גאוני פליגי עלה, משום הכי הדר מינה].

ויש להקשות מתשבייתו ומקריאת מגילה:

א. תשבייתו ולא מילה

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תמ"ד סעי' ז') דמי שהיה הולך למול את בנו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו, ואין לו זמן לחזור לביתו ולבער, יבטל החמץ בלבו.

אמנם אם אינו יכול לבטל בלבו, כגון לאחר זמן איסורו דלא מהני ביטול בלב, חוזר לביתו כדי לבער החמץ. וביאר במשנה ברורה (שם סי' ק"ט) דאע"ג דעל ידי זה יבטל מצות מילה, מכל מקום עשה דתשבייתו חמיר טפי שהוא עובר עליה בכל רגע, משא"כ במילה דיכול למול למחר.

מעתה אם נימא כדבר אברהם, דמילה שלא בזמנה עובר בכל רגע ורגע שאינו מל, דחשיבא ביטול עשה דמילה, אם כן אמאי יחזור לביתו לבער.

ואולי תשבייתו חמיר דהוה לאו ועשה משא"כ מילה דהוה רק עשה. [א"ה. אמנם עיין בלשון המשנה ברורה שם דמשמע דמילה אינו עבר בכל רגע].

ב. מגילה ואחר כך מילה

הנה איתא ברמ"א (סי' תרצ"ג סעי' ד') שאם יש מילה בפורים, מלין התינוק קודם קריאת המגילה.

ובמשנה ברורה (שם סי' ק"ב) מביא מהפרי חדש והגר"א דפליגי וסברי דמגילה קודמת. והנה לא חילקו בין מילה בזמנה למילה שלא בזמנה. אם כן שמעינן מדבריהם דמקדים המגילה גם למילה שלא בזמנה.

ותיקשי, הרי לדבר אברהם כשאינו מל עובר בכל רגע ורגע, ואם כן היאך קורא המגילה ומבטל מצות מילה בכל רגע. אלא על כרחך מבואר מדבריהם דלא כדבר אברהם.

הוכחה ממילה בצרעת

הנה בדבר אברהם הוכיח כדבריו, דהנה איתא בסוגיא בשבת (קל"ג א') דאם איכא נגע צרעת במקום המילה, ואיכא לא תעשה דקציצת בהרתו לחתוך המילה, מכל מקום אמרינן דעשה דמילה דוחה לא תעשה דקציצת בהרתו. וגם במילה שלא בזמנה אמרינן הכלי. (כמבואר בשבת קל"ב ב').

וכתבו תוספות ביבמות (ה' א' ד"ה כולה) דכל שאפשר לקיים העשה למחר שלא בדחיית הלא תעשה, אין העשה דוחה הלא תעשה היום, דהרי אפשר להמתין למחר. ויליף הכי מהא דשריפת קדשים אינה דוחה יום טוב.

קושיא ב' - מילה שלא בזמנה

הנה קושיא ב' על הוכחת הדבר אברהם, דהנה אמרינן בגמרא שבת (שם) שמילה שלא בזמנה אינה דוחה יום טוב, שאין עשה

מעתה תיקשי, דבשלמא במילה בזמנה, אי אפשר להמתין למחר, דהרי יעבור יום השמיני, אמנם לענין מילה שלא בזמנה, הרי כשחזינן שעומדת להתרפא, אמאי מילה דוחה צרעת, הא נימא דאפשר לקיים שניהם, וימתין עד שיתרפא, וכך יקיים העשה דמילה בלי לדחות הלא תעשה.

אלא על כרחך מוכח דבאמת אינו יכול להמתין, דהרי עובר בכל רגע ורגע.

ולפי זה כתב בדבר אברהם, דבמילה בזמנה בכהאי גוונא, כגון שנראה שבו ביום הצרעת תתרפא, לא תדחה המילה צרעת אלא ימתין עד שיתרפא, דהרי ביום השמיני ודאי אינו עובר בכל רגע, אלא איכא רק זריזין, וזריזין ודאי אינו דוחה צרעת.

ויש לדון בהוכחת הדבר אברהם בג' קושיות:

קושיא א' - ספק

הנה לענ"ד יש לומר דלעולם מכלל ספיקא לא נפקא, דאין ודאות שיתרפא. ואם כן אף אם נימא דלא כדבר אברהם, ואינו עובר בכל רגע, מכל מקום מילה שלא בזמנה דוחה צרעת, ולא אמרינן דאפשר למחר, דאינו חייב להמתין מכיון דהוה רק ספק שמא תתרפא.

א. הוכחה דספק לא הוה אפשרות

הוכחה לכך, דהנה הקשו תוספות (יבמות שם) אמאי סלקא דעתך דשריפת בת כהן תדחה שבת, הא אפשר למחר. ותירצו דשאני התם דאי אפשר להמתין, שצריך לדון מיד ולשרוף כדי שלא יענו הדיון, וכן שלא ישתכחו הדברים.

ותיקשי, הרי לכאורה הוה רק ספק אם ישכחו, אלא חזינן דמכל מקום לא אמרינן דאפשר למחר היכא דהוה ספק.

מעתה יש לדחות כהנ"ל הוכחת הדבר אברהם, דהרי אינו ודאי שאפשר להמתין, דהרי שמא לא תתרפא.

[ולפי זה ביש טלית צמר וחוטי פשתן, וחוטי צמר ספק כשרים, לא נימא דאפשר בספק].

ב. נתרפאה רק הכהן טרם פסק

אך אכתי יהא הנידון דהדבר אברהם דאין להמתין כיון דעובר בכל רגע, באופן דחזינן שנתרפאה אך הכהן טרם פסק שטהורה, דבכהאי גוונא ודאי דיכול להמתין להכהן, ומכל מקום אמרינן דמילה דוחה צרעת. והיינו כד נימא דבכהאי גוונא נמי איכא איסור להסיר הנגע.

ג. הוכחה לא כך

אמנם לכאורה יש ראייה לא כך, דהנה בסוגיא בזבחים (צ"ז ב') מקשינן בהך לאו דשבירת עצם, אימא דעשה דאכילת פסח ידחה ללא תעשה דשבירת עצם, ומשני דאין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש. והקשו תוספות (שם ד"ה ואחד) הא לא שייך למימר עשה דוחה לא תעשה דהא אפשר לקיים שניהם על ידי גומרתא [גחלת שישרף העצם] שאין בזה איסור דשבירת עצם. חזינן דחשיב אפשר אע"פ שאיכא ספק שמא ישרף הבשר ולא יקיים העשה.

ואולי נחלק בין אפשר היום מספק [כגון בגומרתא] דחשיב אפשר, ובין אפשר למחר מספק [כגון בשריפת בת כהן וצרעת] דלא חשיב אפשר. וצריך עיון בסברא לחלק.

דמילה דוחה לא תעשה דמלאכת יום טוב. [גם למאן דאמר שיום טוב אינו אלא לאו גרידא].

ותיקשי, הרי לדברי הדבר אברהם אי אפשר להמתין, דהרי עובר בכל רגע ורגע. [וראייתו בדבר אברהם (ח"ב סי' ד') שהביא האי דינא דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יום טוב, וכמדומה שנשאר שם בקושיא].

אלא חזינן דמכל מקום חשיבא אפשר להמתין, ועל כרחך מוכח כהסוברים דמילה שלא בזמנה אינו עובר בכל רגע ורגע. ובאמת כשיש שתי בריתות יש להקדים המילה בזמנה, וכדעת יד אליהו וברית אברהם ודלא כחסד לאברהם.

ויש לדון ליישב דברי הדבר אברהם, דגם בעובר כל רגע חשיב דאפשר להמתין וכדלהלן:

א. ימתין עד שיהא לו חוטי פשתן

הנה יש לעיין בהא דמבואר בתוספות (יבמות ד' ב') דכלאים בציצית, כגון חוטי צמר בטלית פשתן דשרי משום עשה דוחה לא תעשה, [אף כשאין תכלת], שרי רק כשאין חוטי פשתן, אבל ביש חוטי פשתן לא שרינן חוטי צמר כיון דאפשר לקיים שניהם.

והשתא יש לעיין כאשר השתא אין לו חוטי פשתן, אבל יהא לו לאחר זמן, האם נתיר עכשיו חוטי צמר מדין עשה דוחה לא תעשה, או דילמא נימא שימתין.

ולכאורה מדברי התוספות איכא למילף שימתין.

ב. בציצית מקיים מצוה בכל רגע

אבל יש לחלק, דהתם בשריפת קדשים או שריפת בת כהן, יכול לקיים המצוה פעם אחת, ואמרינן דאמאי יעשה עכשיו באיסור, יעשה לאחר זמן בהיתר. אבל כאן בציצית המצוה היא כל רגע, ואם כן חשיב שאינו יכול להמתין, ויעשה עכשיו בדחיית הלאו כדי שלא יפסיד המצוה. והיינו כסברת הדבר אברהם במילה, דמכיון שמקיים מצוה בכל רגע אם כן חשיב שאינו יכול להמתין.

ג. בבנין בית המקדש לתוספות ימתין

אך יש להביא ראיה דגם בכהאי גוונא אמרינן שימתין, דהנה הקשה ברשב"א (שבת שם) על תוספות, דחזינן דבלא קרא הוה אמרינן דבנין בית המקדש ידחה לא תעשה דמלאכת שבת, ואמאי הא יכול להמתין עד למחר ויבנה בית המקדש בלא עשיית מלאכה, ומזה הוכיח דאין אומרים להמתין.

והשתא מאי קשיא לרשב"א מבנין בית המקדש, יקיים המצוה גם היום וגם מחר, ולכן לא שייך לומר שימתין.

אלא שמע מינה דגם בזה אמרינן שימתין. ואם כן בציצית נמי ימתין. מעתה הכי נמי נימא לענין מילה שלא בזמנה ביום טוב, דאע"פ דעובר בכל רגע, מכל מקום חשיב דאפשר להמתין.

ד. היתר חוטי צמר בספק

אך תיקשי אם כן היאך משכחת לן היתר חוטי צמר בטלית פשתן, הרי בכל גווני נימא שימתין עד שיהא לו.

ויש לומר דאיירי בגוונא שספק אם יהא לו, ובזה אין אומרים להמתין, וכמו שהוכחנו לעיל מהא דסלקא דעתך דשריפת בת כהן דוחה שבת משום שמא ישכח, וכן חזינן דעשה דכסוי הדם הוי דוחה יום טוב (סוגיא בביצה ח' ב') משום דשמא יבלע הדם.

ה. שאני בנין בית המקדש

אמנם יש לדחות הראיה מבנין בית המקדש, דשאני התם שהמצוה היא לבנות ולא שיהא בנוי, ואם כן אפשר למחר. משא"כ בציצית המצוה היא בכל רגע שיהא ציצית בדי' כנפותיו, ואם כן אי אפשר למחר. וכן לענין מילה לדעת הדבר אברהם.

קושיא ג' - רמב"ן ורשב"א

הנה הקשו להדבר אברהם (ח"ב סי' ד' ס"ק י"א) מרמב"ן ורשב"א (שבת כ"ד ב') דמבואר בדבריהם דאין צריך להמתין.

דהנה בגמרא שבת (כ"ד ב') ילפינן מקרא דאין שורפין קדשים ביום טוב. והקשו ברמב"ן ורשב"א למה לי קרא, הא ודאי דאין שורפין, דהרי אין עשה דשריפת קדשים דוחה האיסור דמלאכת יום טוב, דהא אפשר לשרוף הקדשים גם למחר.

ותירצו דאפילו הכי דחי עשה ללא תעשה ואין אומרים לו להמתין, דכיון דאי אפשר לקיים עכשיו את שניהם, יבוא עשה וידחה הלא תעשה. [ולשון הרשב"א, דאם ימתין איפשר דמטריד ולא מקיים ונמצא דחוי עשה מפני לא תעשה. ועוד עיין ברשב"א בביצה (ח' ב' בד"ה והא)].

א. פלוגתא דהתוספות עם הרמב"ן ורשב"א

הנה בדבר אברהם השיב דלא קשה, דרמב"ן ורשב"א פליגי על תוספות וסברי דגם לבתר קרא [דילפינן ממנו דאין שורפים קדשים ביום טוב] אין צריך להמתין. ודברי הדבר אברהם לדעת התוספות, דסברי דאדרבה ילפינן מהאי קרא דגם בעלמא צריך להמתין.

ב. לדון דלא פליגי

אך יש לדון דלא פליגי, שהרי תוספות הקשו דאם אמרינן להאי סברא דצריך להמתין, למה לי קרא דשריפת קדשים אינה דוחה יום טוב, הא מסברא לא תדחה כיון שאפשר למחר, וכתבו תוספות דמסברא לא הוה מפלגינן, דמכל מקום יש לפנינו השתא מצוה, אבל לבתר קרא, שפיר מפלגינן ואמרינן דשאני התם דאפשר בהיתר. ואם כן נימא דזוהי כונת הרמב"ן ורשב"א דאיירי לפני הקרא.

אך צריך עיון, דהרשב"א הביא ראיה לדבריו מבנין בית המקדש, דבלא קרא היה בנין בית המקדש דוחה איסור שבת, אע"פ שאפשר למחר, והתם איירינן לבתר קרא דשריפת קדשים אינה דוחה יו"ט.

ואולי כונת הרשב"א בהראיה מבית המקדש, רק לרב אשי דסבירא ליה דאין שריפת קדשים ביום טוב כיון דהוה עשה ולא תעשה, ולדידיה ליכא קרא דאם אפשר להמתין לא אמרינן דדוחה. ודוחק. [וכך כתב בקובץ הערות (סי' י"א ס"ק ה').]

ג. לא ימתין עד שימצא אשה או נכרי או קטן

הנה בתוספות בשבועות (גי' א' ד"ה ועל) מבואר כדברי הרמב"ן ורשב"א, שכתבו דעשה דמצורע דחי לאו דהקפה, ואע"ג דאפשר על ידי אשה ונכרי, מכל מקום אצטריך קרא למימר דדחי היכא דאין שם אשה ונכרי, ואין לומר ימתין עד שימצא אשה או נכרי או קטן.

ובזה כתב בקובץ הערות (שם) דהא דכתבו התם דאין להמתין, כי אין זמן קצוב, ולא דמי ליום טוב דממתנינן למחר. וצריך עיון מאי שנא זמן מועט מזמן מרובה.

ד. נפקא מינה מהפלוגתא

הנה להאמור לדעת התוספות, שהטעם דמצות שריפת קדשים אינה דוחה איסור מלאכה יום טוב, היינו משום דאפשר להמתין למחר, מעתה לפי זה ביש בשר קדשים טמא ביום טוב, דאמרינן בו דאין שורפין אותו ביום טוב, אבל רואה מרחוק שבעל חי רוצה לאוכלו, יהא רשאי לזרוק אש מרחוק על בשר הקדשים, מפאת עשה דוחה לא תעשה, דהרי בכהאי גוונא אי אפשר להמתין על למחר.

[ולזרוק האש על הבעל חי, לא שרינן, דהרי האי הבערה אין לה היתר של עשה דוחה לא תעשה, דלא הוה בעידניה, ואע"ג דמן התורה שרי להבעיר הבעל חי דהוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה, מכל מקום מדרבנן אסור, ושוב אין יכול להמתין אף מן התורה וממילא יוכל להבעיר בשר הקדשים הטמא].

וכל זה לתוספות, אבל רמב"ן ורשב"א סבירא להו דלא אמרינן דהוה ליה להמתין, ולדידהו איסור שריפת קדשים ביום טוב לא מפאת דמצוה להמתין, אם כן יהא הדין דאסירא לשרוף הבשר הקדשים. [אמנם לדינא אין נפקותא דאנן קיימא לן דיום טוב לא תעשה ועשה. אך נפקא מינה לריב"א (מובא בתוספות בחולין קמ"א א' ד"ה לא) דהלאו מיהת נדחה].

[והנה יקשה על הרמב"ן והרשב"א קושיית תוספות דניליף מקרא דבוקר שני, דלא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, ולא אדע תירוץ].

ודע, דקשה לי אמאי אין שורפין קדשים ביום טוב, דלא אמרינן עשה דוחה לא תעשה, הא יכול לשרוף שלא כדרך, שיקח הבשר באצילי ידיו או בפיו ויזרקנו לאש, ולמהר"ח אור זרוע (סי' ל"א) דבמניח על האש שלא כדרך ומתבשל חייב, יש לומר דאתי שפיר, אך צריך עיון אם דברי מהר"ח אור זרוע מוסכמים.

מילה תוספת שבת

הנה נפקא מינה מהאמור, במילה בזמנה והיא בערב שבת או יום טוב, והמוהל קיבל שבת או יום טוב, ויש מוהל אחר שלא קיבל,

וצריך שמוהל האחר ימול, אך בשביל זה צריך להמתין.

א. ספיקא דדינא

הנה להאמור פליגי תוספות עם רשב"א ורמב"ן אם אמרינן דימתין או לא, והנה לדעת תוספות ימתין, ולדעת רמב"ן ורשב"א לא ימתין וימול בתוספת. [וכדמשמע בט"ז (סי' ת"ר סק"ב) עיקר הדין דבמילה בזמנה ביום ששי וקיבל המוהל תוספת, ימול, דעשה דמילה ידחה גם האיסור מלאכה דתוספת].

ולכאורה לדין הוה ספיקא דדינא ואם כן ימתין. וכל זה כד נימא דלא כהקובץ הערות דלא פליגי תוספות ורמב"ן ובאמת לכולי עלמא בעינן להמתין, ולדידיה יצטרכו להמתין, אלא אזלינן כדבר אברהם דפליגו אהדדי.

ב. ספק ספיקא

הנה במסופק אם האחר קיבל נמי תוספת שבת או יום טוב, לכאורה יש למידן ספק ספיקא להתיר, דספק שמא לא קיבל שבת, וספק כרמב"ן ורשב"א דלא בעינן להמתין.

ג. היה אפשר מקודם

אמנם יש לעיין בהאי ספק ספיקא, דהנה בקרן אורה הקשה על תוספות, דהא חזינן דגם באי אפשר להמתין מכל מקום לא דחי, דהרי אין מקטירין אברי חול ביום טוב, והתם אי אפשר למחר, דהרי יהא נותר. [ויש לומר דאתי למאן דאמר דמהני לינה בראשו של מזבח].

וכתב לתרץ דאם יכלו מקודם לא שרינן עשה דוחה לא תעשה. ואם כן הכא נמי בנידון דידן, מכיון דהיו יכולים למול לפני התוספת, אם כן המילה לא דחי באיסור מלאכה בתוספת שבת.

אבל בגוונא דהתינוק שיום השמיני בערב שבת וקיבל שבת, אם לא יכל למולו מקודם מחמת צהבת, יש לומר דלא חשיב אפשר מקודם. תו תיקשי על הקרן אורה מדינא דהט"ז (סי' ת"ר ס"ק ב') דמשמע שדוחה גם בהיה יכול מקודם.

ד. איכא לברורי

תו יש לעיין על האי ספק ספיקא מפאת איכא לברורי אם קיבל או לא. אך בנודע ביהודה כתב דבעינן שיוכל לברר ב' הספיקות.

[תו יש לעיין אם הרמב"ן והרשב"א איירי בעוסק עכשיו אלא שיקח יותר זמן, האם גם ככהאי גוונא אמרינן דאין צריך להמתין].

ה. איסור שריפת קדשים מחמת מלאכה

דע דכל דברינו כד נקטינן דהא דאין שורפין קדשים ביום טוב רק מפאת איסור מלאכה, וכדמוכח מתוספות דהקשו דנילף מהכא דאין עשה דוחה לא תעשה. וכדמשמע נמי דרב אשי יליף לה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה.

אמנם באהל דוד תמה על תוספות, מירושלמי דגם במדליק מבעוד יום מיתסר. [וצריך עיון דהא מדליקין בשמן שריפה בערב שבת, ויש לומר דתרומה שאני אע"ג דיפליגן מקדשים טמאים].

נמלך בין מילה לטבילה

הנה מצאנו מילה גם בגר, דקיימא לן דגר בעי מילה וטבילה, ולא סגי בחדא מינייהו. [וגם בעינן קבלת מצוות. ויש לדון כשמל וטבל וטרם קיבל מצוות בבית דין, האם דינו כנכרי].

ויש לדון מהו בנכרי שמל על מנת להתגייר, ושהה כמה שנים בין המילה ובין הטבילה, ובזמן הזה נמלך והחליט שלא להתגייר, ואחר כך שוב נמלך להתגייר וטבל לשם גירות, האם המילה והטבילה מצטרפי אהדדי ולא יצטרך הטפת דם ברית.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, דלחד גיסא יש לדון דלא הוה מילה, דהרי מכיון שנמלך מלהתגייר, אם כן הוה כמו נכרי שמל שלא לשם גירות, ואז אם שוב רצה להתגייר ולטבול, צריך הטפת דם ברית.

אמנם לאידך גיסא יש לדון דהוה מילה ומצטרפי להטבילה, דמכיון דהמילה בשעתה הוי מילה מעליא, לא בטלה על ידי הא שנמלך אחר כך.

וכתב במנחת חינוך (מצוה ב') כהצד השני, דשפיר מצטרפי אהדדי ואין צריך בהטפת דם ברית. ונראה טעמא דמילתא, דאינו יכול

לעקור כח המילה שיכולה להצטרף לטבילה.

ב. לענין קנין

וכן נראה בכל מילי, כגון בקנין חזקה בקרקעות דבעינן פעולה, [אם בעינן שיעורא], אם עשה חלק לשם קנין ונמלך מלקנותו, ואחר כך שוב רוצה לעשות לשם קנין, יש לומר דמצטרפי אהדדי.

ג. לענין אכילת תמצה

כמו כן לענין מצוות, באכל חצי שיעור לשם מצוה, ואחר כך נמלך שאינו רוצה עכשיו לעשות המצוה, ואחר כך חוזר וממשיך המצוה, שפיר מצטרפי, כגון באכל חצי כזית מצה לשם מצה ונמלך שלא לאכול יותר ואחר כך שוב אוכל, אם הוה הכל בתוך כדי אכילת פרס, שפיר מצטרפי. [ועיין באגרות משה דדן בנמלך באמצע הכזית].

ד. לענין קריאת שמע

כמו כן בקריאת שמע, אם קרא פסוק אחד ונמלך שלא לקיים המצוה עכשיו, ואחר כך חוזר בו וממשיך לקרוא, שפיר דמי.

ה. לענין שחיטה

כמו כן לענין שחיטה, אף אם נימא דהשוחרט על מנת שלא להתיר אין השחיטה מתרת, אם נמלך בין סימן לסימן שפיר דמי.

מחה לאחר המילה

תו מצאנו במנחת חינוך (שם) עוד חידוש כעין הנ"ל, דהנה מבואר בסוגיא בכתובות (י"א א') דגר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין, משום דזכין לאדם שלא בפניו. אבל כשהגדיל יכול למחות על הגירות.

וכתב במנחת חינוך, דאם מלו גר קטן על דעת בית דין והטבילוהו כדינו, ואחר כך כשהגדיל מחה, ונעשה נכרי למפרע, ואחר כך שוב רוצה להתגייר, מהני המילה מקטנותו כיון שהיתה לשם גירות, ואם כן אין צריך הטפת דם ברית אלא סגי בטבילה. וכהנ"ל שאע"פ שנמלך באמצע שפיר דמי.

[א"ה. ומוסיף במנחת חינוך, דאפשר דגם הטבילה עולה לו כיון שנטבל לשם דת ישראל ואין צריך לטבול עוד הפעם בבא להתגייר, רק צריך לקבלת המצות כדינו, כיון שהיה עד עתה עכו"ם ובא להתגייר, ובקטנותו לא קיבל המצות].

א. כמל בעל כרחו ושלא לשם גירות

הנה לכאורה צריך עיון בדברי המנחת חינוך, דהא למילת גירות בעינן דעתו להתגייר, אלא דמהני מפאת זכין לאדם שלא בפניו, והרי כיון דמחה אזיל מיניה דין זכין לאדם שלא בפניו ובטלה הזכיה, ואם כן הוה ליה כמלו אותו בעל כרחו, או כמלו אותו שלא לשם גירות.

והרי בפשוטו אם מלו בעל כרחו בשעת מעשה, ואחר כך נתרצה להתגייר ורוצה לטבול, לא מהני המילה אלא יצטרך הטפת דם ברית. וכמו כן להסוברים דמהני זכיה רק לקטן ולא לשוטה, אם ימולו שוטה לשם גירות ואחר כך ישתפה לא יועיל שיטבול. אם כן הכי נמי דכוותה.

ב. איתא "מטבילין" ולא "מלין"

הנה קיימא לן דגר בעי מילה וטבילה. ויש לעיין בסוגיא בכתובות (שם) דלישא דהגמרא הוא "אמר רב הונא גר קטן מטבילין אותו על דעת בית דין", [והוא מצד זכין לאדם שלא בפניו], ותיקשי אמאי נקט "מטבילין" על דעת בית דין, ולא קאמר "מלין" על דעת בית דין.

ובשיטה מקובצת (שם) מביא בשם הרשב"א ג' תירוצים, חדא, נקט טבילה דהוה מילתא דשייכא גם בזכרים וגם בנקיבות.

שנית, נקט טבילה מכיון דהוה גמר מלאכתו, דהר מל ולא טבל כאילו לא מל.

שלישית, דלרבנותא נקט טבילה, משום דמילה דין הוא שתעלה לו כשיגדיל ויתרצה, דישנה בעולם בשעת רצונו, משא"כ טבילה דבשעתה לא היה בן דעת ובשעה שנתרצה אינה בעולם, אימא לא כיון שגירותו מסופק, שהרי יכול הוא למחות כשיגדיל, קא משמע לן דמכל מקום מהני מדין זכין לאדם שלא בפניו. שמעינן מהאי תירוצא דבמילה לא בעינן לדינא דזכין.

מעתה בשלמא לפום ב' תירוצי קמאי דהרשב"א, אכתי תיקשי כהנ"ל, דהרי על ידי המחאה אזדא הזכות ושוב לא תוכל להועיל,

אבל לפום תירוץ הג' דהרשב"א, דבמילה לא בעינן לדין זכין, אם כן אתי שפיר כהמנחת חינוך.

אבל באמת טעמא בעיא אמאי לתירוץ הג' לא בעינן לדין זכין במילה, וכמו דבאמת אמרינן לתירוץ קמאי.

ג. זכין חייל לאחר המילה

עוד תירץ בשיטה מקובצת בשם הריטב"א, דנקט מטבילין מכיון דטבילה הוה זכות גמור, אבל המילה בעצמה אינה זכות כיון שיש לו צער, ולא שייך ביה למימר על דעת בית דין, אך מכל מקום לאחר שמל, חייל דין זכין כיון דהוה כבר לאחר המילה, והוה זכות להצטרף עם הטבילה.

ולתירוץ זה נמי בפשוטו אם מוחה על המילה לא תוכל להצטרף, דהרי עכ"פ לאחר המילה חייל המילה רק מדין זכין.

מילה לברית שיהא לגירות

הנה דנו רבנן בתראי, היכא דמלו תינוק לשם מילה ובאמת היתה אמו נכרית, האם מהני המילה לגירות, או דילמא לא מהני ובעינן הטפת דם ברית. [והנה כל דינא דהטפת דם ברית במי שנימול, הוא רק מספיקא, דהרי לא מברכינן עלה].

א. הוכחה דמהני מבני קטורה

הנה איכא דסברי דמהני, והביאו ראיה מהא דכתבו קמאי (מנחת חינוך בשם רמב"ן, הובא בדברי הרמב"ן בחידושי הרשב"א יבמות מ"ו א' ד"ה שכן, ועוד עיין מה שמביא במנחת חינוך מהגהות טעם המלך, והוא הגהות על שער המלך פ"ב מעכו"ם סוף סק"א) דדוקא בנכרי שמל שלא לשם מצוה הוא דבעינן הטפת דם ברית, משא"כ בבני קטורה שמלו לשם מצוה, מהני המילה לפני שנתגייר, ולא בעינן הטפת דם ברית. [וצריך עיון הא לית להו פריעה ואם כן ליתן קמן פריעה, ועיין במנחת חינוך (מצוה ב') דתמה כן על דבריהם. ועוד עיין מה שכתבנו בזה בפרשת לך לך תשע"ה].
ואם כן הכי נמי בכל נכרי שמל לשם מצות מילה, מהני המילה לגירות.

ב. הוכחה דמהני מרשב"א הנ"ל

וכן הביאו עוד ראיה דמהני המילה, מהא דכתב ברשב"א הנ"ל (שיטה מקובצת כתובות שם) בתירוץ השלישי, דבעינן דינא דזכיה רק לטבילה אבל להמילה מהני בלא זכין, כיון שהמילה עדיין קיים בבשרו ועכשיו רוצה. ואם כן הכי נמי מהני המילה אע"פ שלא התכוונו אלא על ברית מילה, דמהני כשחושב עכשיו שיהא לשם גירות.

ג. להוכיח בנידון הנ"ל דמחאה

מעתה יש לדון דמוכח מהכא דגם בנידון דהמנחת חינוך מהני המילה, דאע"פ דהיה מחאה באמצע, מכל מקום בשעת מעשה היה מילה בכונת לגירות, והרי זה כמו מילה בתינוק שלא התכוונו בו לשם

הפסיק לעשות מלאכות

עובדא הוה שהשבת נתקרבה, והיה צריך לעשות איזה מלאכה, ואמר האדם לילד קטן לעשות כי לא רצה לעשות סמוך לשבת, ולאחר מכן נזדמן דבר דחוף, האם חשיב שקיבל שבת:

א. צדדי הספק

צדדי הספק, האם רשאי לעשות מלאכות, מפאת שבאמת לא נכנסה שבת, או דילמא נימא דבזה שפרש ממלאכה הוה ליה כמקבל תוספת שבת, וממילא כבר מיתסר מדין תוספת שבת.

ב. הפסיק מאכילתו

הנה איתא בשולחן ערוך (סי' תרי"ח סע' ג') שאם הפסיק מאכילתו בערב יום הכיפורים בעוד היום גדול, יכול לחזור ולאכול כל זמן שלא קיבל עליו התענית.

אך הכא הא פרש ממלאכה, ויש לדון דזה עדיפא מפרש מאכילה, וחשיב כקבלה.

גירות אלא רק לשם מצות מילה ביום השמיני. [והיינו בברי גוויני הנ"ל, או משום דסברו שהוא יהודי, או משום דהיה מבני קטורה].

אמנם יש לדחות הראיה, דהראיה מהא דמהני ברית מילה בשביל גירות, אינה ראיה גמורה, דיש לדחות דשאני התם דאילו היה הנכרי מחוייב במילה היה מהני המילה, משא"כ הכא כד בטל דין זכיה אין כאן מילה כלל.

ומהך דהרשב"א נמי איכא לעיונא אם הדבר מוסכם. [א"ה. וכמו שהבאנו לעיל דאיכא עוד ב' תירוצים ברשב"א, וגם עוד תירוץ בריטב"א, שלא תירצו כן].

ד. אגרות משה

ראיתי באגרות משה (יו"ד ח"ב סי' קכ"ח) דנקט דלא כהנ"ל, דהיכא דמלו לשם ברית מילה, בעי הטפת דם ברית.

[אך היכא דאיכא ספק דילמא היתה המילה לשם גירות, דן להקל משום ספק ספיקא. חדא, שמא הלכה כהסוברים דאין צריך להטיף דם ברית בנכרי שנתגייר כשהיה מהול, ושנית, דאף אם הלכה כהסוברים דצריך הטפת דם ברית, שמא ידע המוהל שהאם היא נכרית ומלו בצרוף עוד שנים כשרים לבית דין לשם גרות. [עיין שם]. אך לכאורה הוה ליה ספק ספיקא במקום חזקה, דהספק אם היתה לשם גירות הוה נגד חזקת נכרי].

ובמקום אחר (חלק ג' יו"ד סי' ק"ה) כתב דהיכא דהיתה גירות על ידי אינשי דלא מעלי, בשעת הדחק אפשר בלא הטפת דם ברית. ואולי האי גירות דהתם עדיפא מהיכא דמל לשם שמיני.

מילה בשביעי

הנה כתב במנחת חינוך (מצוה ב') דמן התורה מותר למול בשביעי, דהוה ליה כשורף חמץ קודם זמן השבתתו, דכשמגיע זמן הביעור אין לו המצוה, דהרי אין לו חמץ לבער, והכי נמי כשמגיע יום השמיני אין ערלה.

צריך עיון בדברי המנחת חינוך, דהא חזינן (משנה בשבת קל"ז א') בנולד בין השמשות, מספק דחינן המילה ליום המחרת, אע"ג דדילמא מבטל מצות שמיני, דחיישינן שהבין השמשות היה אכתי יום, ואם כן אכתי הוה יום השביעי.

ולדעת המנחת חינוך שמן התורה מותר למול בשביעי, אמאי לא נמול בספק שביעי ספק שמיני, שכך עכ"פ איכא ספק שמל ביום השמיני, משא"כ השתא דדוחה ליום המחרת, ודאי אינו מל ביום השמיני. וצריך תלמוד.

יש לחלק מחמץ, דהתם ליכא חיוב אלא על החמץ שיהא בערב פסח, ואם כן בשורף החמץ קודם הזמן, לא חל החיוב כלל, משא"כ במילה יש לומר דחייב השתא למול בשמיני.

עניני שבת

ג. קיבל בלב

הנה דעת רמ"א (שם) שאם קיבל התענית בלב לא הוה קבלה, וכך כתב בהלכות תענית (סי' תקנ"ג סע' א'), אמנם במשנה ברורה (שם סק"ב) אייתי בשם הב"י ודברי הגר"א דהוה קבלה.

ולענין תוספת שבת לא מצאתי מבואר מהו בקיבל בלב. ולכאורה להגר"א נמי חייל בלב וכמו בתענית.

ויש לעיין בנידון דידן שפירש ממלאכה ומסר לקטן לעשות, האם הוה רק בלב או דהוה גם בפיו. ויש לומר דהוה בפיו דמעשיו מוכיחין. מכל מקום ספיקא דידן במקומו עומד, דהרי לא החליט באמת, שהרי רק פרש ממלאכה. סוף דבר לא עלה בידי שום דבר ברור.

ד. נדר לדבר מצוה או תוספת

בעיקר דינא דהגר"א, דסבירא ליה דקבלה בלב מהני ביום כיפור, הנה ראייתו מהא דחזינן דמהני קבלת תענית בלב, והתם משום נדר לדבר מצוה. מעתה יש לעיין אם חייל עליו באמת תוספת יום הכיפורים בלב, או דרק משום נדר לדבר מצוה של תענית. אך היכא אשכחן מצוה להתענות בסוף היום. ואם כן לכאורה חייל תוספת יום הכיפורים.

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.